

Međunarodni sud za krivično gonjenje
lica odgovornih za teška kršenja
međunarodnog humanitarnog prava
počinjena na teritoriji bivše
Jugoslavije od 1991. godine

Predmet br. IT-05-87/1-T

Datum: 16. mart 2009.

Original: engleski

PRED PRETRESNIM VEĆEM II

U sastavu: sudija Kevin Parker, predsedavajući
sudija Christoph Flügge
sudija Melville Baird

Sekretar: g. John Hocking, vršilac dužnosti

Odluka od: 16. marta 2009.

TUŽILAC

protiv

VLASTIMIRA ĐORĐEVIĆA

JAVNO

**ODLUKA PO ZAHTEVU TUŽILAŠTVA ZA PRIHVATANJE
TRANSKRIPATA ISKAZA UMESTO SVEDOČENJA *VIVA*
VOCE NA OSNOVU PRAVILA 92*bis***

Tužilaštvo:

g. Chester Stamp
gđa Daniela Kravetz
g. Matthias Neuner
gđa Priya Gopalan
gđa Silvia D'Ascoli

Obrana:

g. Dragoljub Đorđević
g. Veljko Đurđić

I. KONTEKST

1. Ova odluka Pretresnog veća II (dalje u tekstu: Veće) odnosi se na "Zahtev tužilaštva za prihvatanje transkripata iskaza umesto svedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92*bis*, s javnim Dodatkom A i poverljivim Dodatkom B" (dalje u tekstu: Zahtev), koji je tužilaštvo podnelo 28. oktobra 2008, u skladu s nalogom pretpretresnog sudije od 10. oktobra 2008.¹ Tužilaštvo njime traži da se u spis uvrste pismene izjave svedoka za koje je na spisku svedoka tužilaštva na osnovu pravila 65*ter*, podnetom 1. septembra 2008, navedeno da će svedočiti na osnovu pravila 92*bis* Pravilnika o postupku i dokazima (dalje u tekstu: Pravilnik).²

2. Dana 11. novembra 2008. branioci Vlastimira Đorđevića (dalje u tekstu: odbrana) podneli su odgovor na Zahtev,³ kojim traže da se Zahtev odbije ili, alternativno, da se svi svedoci pozovu radi unakrsnog ispitivanja na osnovu pravila 92*bis*(C).⁴

3. Dana 17. novembra 2008. tužilaštvo je zatražilo da se odobri podnošenje replike na Odgovor odbrane na njegov Zahtev, što je Veće odobrilo.⁵ Tužilaštvo je sutradan podnelo repliku na Odgovor odbrane na njegov Zahtev.⁶

4. Dana 12. decembra 2008. tužilaštvo je podnelo "Obaveštenje tužilaštva u vezi sa njegovim spiskom svedoka na osnovu pravila 65*ter*, s Dodatkom A" (dalje u tekstu: Obaveštenje tužilaštva), u kojem navodi da se neki svedoci potpuno brišu sa spiska svedoka tužilaštva, a za neke svedoke za koje je prvobitno bilo predloženo da svedoče na osnovu pravila 92*bis* Pravilnika se navodi da će svedočiti na osnovu pravila 92*ter* Pravilnika.⁷

5. Na pretpretresnoj konferenciji održanoj 16. decembra 2008. Veće je naložilo odbrani da do 26. januara 2009. iznese dalju argumentaciju, s konkretnim razlozima za unakrsno ispitivanje svedoka od strane odbrane, kao i argumentaciju koju eventualno želi da iznese u vezi sa

¹ *Tužilac protiv Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, "Nalog o potvrdi podnošenja zahteva na osnovu pravila 92*bis*, 92*ter* i 92*quater* i daljem zakazivanju konferencija na osnovu pravila 65*ter*", 10. oktobar 2008, str. 2.

² Zahtev, par. 2.

³ *Tužilac protiv Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, "Odgovor Vlastimira Đorđevića na Zahtev tužilaštva za prihvatanje transkripata iskaza umesto svedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92*bis*, s javnim Dodatkom A i poverljivim Dodatkom B", 11. novembar 2008. (dalje u tekstu: Odgovor).

⁴ Odgovor, str. 12.

⁵ *Tužilac protiv Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, "Zahtev tužilaštva da se odobri podnošenje replike na Odgovor Vlastimira Đorđevića na Zahtev tužilaštva za prihvatanje transkripata iskaza umesto svedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92*bis*, s javnim Dodatkom A i poverljivim Dodatkom B", 17. novembar 2008.

⁶ *Tužilac protiv Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, "Replika tužilaštva na Odgovor Vlastimira Đorđevića na Zahtev tužilaštva za prihvatanje transkripata iskaza umesto svedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92*bis*, s javnim Dodatkom A i poverljivim Dodatkom B", 18. novembar 2008. (dalje u tekstu: Replika).

⁷ Obaveštenje tužilaštva, par. 2, 4.

smanjivanjem spiska svedoka tužilaštva.⁸ U skladu s tim, odbrana je 26. januara 2009. podnela "Dopunu zahteva Vlastimira Đorđevića u vezi s unakrsnim ispitivanjem svedoka na osnovu pravila 92bis" (dalje u tekstu: Dopuna odgovora), u kojoj je ponovila zahtev da unakrsno ispita sve svedoke koji će svedočiti na osnovu pravila 92bis Pravilnika i potkrepila ga navođenjem konkretnih razloga u vezi sa svakim od svedoka.⁹ Odbrana nije podnela odgovor na Obaveštenje tužilaštva u vezi s izmenom njegovog spiska svedoka na osnovu pravila 65ter.

II. ARGUMENTACIJA

6. Tužilaštvo tvrdi da se ponuđeni dokazi mogu prihvatiti na osnovu pravila 92bis Pravilnika jer se njima ne dokazuju dela ili ponašanje optuženog.¹⁰ Ono tvrdi da dokazi predloženih svedoka na osnovu pravila 92bis predstavljaju dokaze o "bazi zločina", za koje je pravilo 92bis prevashodno namenjeno.¹¹ Prema tvrdnji tužilaštva, iako ti svedoci opisuju zločine koje su počinili vojnici, pripadnici policije i druga lica i iako su mnogi direktni počinioci zločina bili podređeni optuženom, oni "ne opisuju incidente koji se odnose na ponašanje pripadnika gornjih ešalona srpskog MUP, i konkretno, nivoa zamenika ministra".¹² Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da niko od predloženih svedoka nikada nije bio u bliskoj vezi s optuženim niti dužan da mu podnosi izveštaje i da niko od njih nije svedočio o vezama između zločina na terenu i optuženog.¹³

7. Tužilaštvo tvrdi da su ponuđeni dokazi relevantni u smislu pravila 89(C) Pravilnika jer se odnose na zločine koji se optuženom stavljaju na teret u tačkama 1-5 Optužnice i jer su ih, u mnogim slučajevima, predočili oni koji su te zločine preživeli ili su lično poznavali žrtve.¹⁴ S tim u vezi, tužilaštvo tvrdi da je dokazna vrednost veća od štete koju prihvatanje tih dokaza u pismenom obliku eventualno može proizvesti.¹⁵ Tužilaštvo tvrdi da su ti dokazi pouzdani jer su svi svedoci svedočili pod zakletvom i unakrsno su ispitani u predmetu *Milutinović i drugi*.¹⁶

8. Što se tiče faktora koji idu u prilog uvrštavanju u spis u pismenom obliku, tužilaštvo tvrdi da su ti dokazi kumulativni u odnosu na druge dokaze koji će biti izvedeni na suđenju, da govore o uticaju zločina na žrtve i da se koriste za dokazivanje "baze zločina".¹⁷ Ono tvrdi da se činjenica da neki od predloženih dokaza nisu kumulativni u odnosu na druge dokaze i da ih ne potkrepljuju tiče

⁸ T. 94-95.

⁹ Dopuna odgovora, par. 12.

¹⁰ Zahtev, par. 9.

¹¹ Zahtev, par. 9.

¹² Zahtev, par. 9.

¹³ Zahtev, par. 9.

¹⁴ Zahtev, par. 11, 12.

¹⁵ Zahtev, par. 11.

¹⁶ Zahtev, par. 11.

težine koju treba pridati tim dokazima, a ne njihove prihvatljivosti.¹⁸ Prema tvrdnji tužilaštva, u ovom slučaju ne postoji nijedan faktor koji ide u prilog tome da se predloženi dokazi ne prihvate u pismenom obliku u ovom predmetu.¹⁹

9. Pored toga, tužilaštvo tvrdi da ni za jednog svedoka ne treba tražiti da pristupi radi unakrsnog ispitivanja jer u ovom slučaju nije primenjiv nijedan od faktora relevantnih za donošenje odluke o tome da li neki svedok treba da pristupi radi unakrsnog ispitivanja.²⁰ S tim u vezi, ono tvrdi da se dokazima koje su predočili ti svedoci ne dokazuju pitanja od ključnog značaja za ovaj predmet, kao što su "dela i ponašanje optuženog, uloga ili učešće optuženog u udruženom zločinačkom poduhvatu koji se navode u Optužnici, struktura i sistem komandovanja i raportiranja snaga koje su bile pod Đorđevićevom kontrolom, pa čak ni položaj na kojem je optuženi bio tokom sukoba".²¹ Tužilaštvo tvrdi da dokazi koje su predočili svedoci na osnovu pravila 92bis, iako su važni, ne predstavljaju "element od ključnog značaja" za tezu tužilaštva u kontekstu odlučivanja Veća da li treba da dozvoli unakrsno ispitivanje.²²

10. Kao dodatni razlog protiv pozivanja predloženih svedoka radi unakrsnog ispitivanja, tužilaštvo ističe da su ti svedoci već unakrsno ispitani u predmetu *Milutinović i drugi* i da su mnogi od njih unakrsno ispitani i tokom suđenja u predmetu *Milošević*.²³ Tužilaštvo tvrdi da zaštita prava optuženog ne iziskuje ponovno pozivanje tih svedoka i da ono "vodi samo nepotrebnom produžavanju suđenja".²⁴

11. Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da se, u slučaju da Veće prihvati iskaz nekog ili svih tih svedoka na osnovu pravila 92bis(A), trebaju prihvatiti i dokazni predmeti povezani s tim iskazima jer oni čine "neodvojivi dio iskaza".²⁵ Ono tvrdi da je, vodeći se time da "ne zatrpava spis nepotrebnim materijalom ili materijalom koji nema dokaznu vrednost", podnelo samo one dokazne predmete za koje smatra da su relevantni i da imaju dokaznu vrednost i navodi da odbrana može da predloži uključivanje eventualnih daljih dokaznih predmeta koje smatra primerenim.²⁶

¹⁷ Zahtev, par. 14, 15.

¹⁸ Zahtev, par. 16, 17.

¹⁹ Zahtev, par. 18.

²⁰ Zahtev, par. 21, 24.

²¹ Zahtev, par. 24.

²² Zahtev, par. 24.

²³ Zahtev, par. 25.

²⁴ Zahtev, par. 25, 26.

²⁵ Zahtev, par. 27 (gde se citira *Tužilac protiv Delića*, predmet br. IT-04-83-T, "Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza na osnovu pravila 92bis", 13. novembar 2007, par. 15).

²⁶ Zahtev, par. 28.

12. U svom Odgovoru, odbrana tvrdi da se ponuđenim dokazima dokazuju dela i ponašanje optuženog, posebno kad je reč o optužbama za komandnu odgovornost prema članu 7(3) Statuta Međunarodnog suda (dalje u tekstu: Statut) i navodima o učešću u udruženom zločinačkom poduhvatu.²⁷ Stav odbrane, kao što je istaknuto u Dopuni zahteva, jeste da se dokazi čije se prihvatanje traži, iako se uglavnom odnose na bazu zločina, tiču navodnih podređenih optuženog, a "upravo je pitanje da li su oni bili podređeni Vlastimiru Đorđeviću sporno".²⁸ Dalje, odbrana tvrdi da bi, s obzirom na to da se za prihvatanje na osnovu pravila 92bis predlaže tako velika količina neproverenih dokaza, šteta koju njihovo prihvatanje može proizvesti bila veća od njihove dokazne vrednosti.²⁹

13. Odbrana tvrdi da joj, ako Veće zaključi da je bilo koji od tih dokaza prihvatljiv na osnovu pravila 92bis Pravilnika, treba biti dozvoljeno da unakrsno ispita svedoke.³⁰ Ona tvrdi da bi nedozvoljavanje unakrsnog ispitivanja tih svedoka značilo da se "optuženom delimično sudi *in absentia (sic)*, pošto on nije bio u mogućnosti da na svrsishodan način učestvuje u suđenju u predmetu *Milošević* ili predmetu *Milutinović i drugi* iz kojih potiče većina tih iskaza".³¹ Iako odbrana prihvata da pravo na unakrsno ispitivanje nije apsolutno, ona tvrdi da se to pravo ne može ni olako uskratiti.³² S tim u vezi, ona tvrdi da i Statut i Pravilnik garantuju optuženom pravo da ispita svedoke koji ga terete.³³ Odbrana tvrdi da se predmetni dokazi tiču spornih i važnih pitanja, dodajući da "će [joj] samo unakrsno ispitivanje u potpunosti omogućiti da izvede dokaze koji će potkrepiti tezu odbrane o tome zašto je svaka od tih jedinica bila, odnosno nije bila njemu podređena".³⁴ Odbrana takođe izražava zabrinutost u vezi s mogućim posledicama prihvatanja predloženih dokaza – kao navodno kumulativnih u odnosu na dokaze koje će predočiti svedoci koji će svedočiti uživo – samo da bi se to svedočenje osporilo prilikom unakrsnog ispitivanja.³⁵ Pored toga, odbrana tvrdi da je svesna vremenskih ograničenja i da će nastojati da unakrsno ispitivanje tih svedoka ograniči na najmanju moguću meru.³⁶

²⁷ Odgovor, par. 7, 8.

²⁸ Dopuna odgovora, par. 8; vidi i Odgovor, par. 17.

²⁹ Dopuna odgovora, par. 7.

³⁰ Odgovor, par. 18; Dopuna odgovora, par. 12.

³¹ Odgovor, par. 18; Dopuna odgovora, par. 6.

³² Odgovor, par. 20.

³³ Član 21 Statuta i pravilo 85(B) Pravilnika; vidi Odgovor, par. 20; Dopuna zahteva, par. 5.

³⁴ Dopuna odgovora, par. 8; vidi i Odgovor, par. 21.

³⁵ Dopuna odgovora, par. 10.

³⁶ Dopuna odgovora, par. 13.

III. PRAVO

14. Merodavno pravo u vezi s prihvatanjem dokaza na osnovu pravila 92bis Pravilnika ovo Veće je u dovoljnoj meri izložilo u svojoj "Odluci po zahtevu tužilaštva da se u spis uvrste transkripti svedočenja forenzičkih svedoka umesto svedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92bis"³⁷ i, stoga, nema potrebe da ga u celosti ponovo izlaže u ovoj odluci. Da bi pismeni dokazi bili prihvaćeni na osnovu pravila 92bis umesto usmenog svedočenja, njima se mora dokazivati nešto drugo a ne dela i ponašanje optuženog za koje se on tereti u optužnici.³⁸ Čak i kad se pismenom izjavom ili transkriptom dokazuje nešto drugo a ne dela i ponašanje optuženog, shodno pravilu 92bis Pravilnika, prihvatanje dokaza u pismenom obliku ostaje stvar diskrecione odluke veća.³⁹ Veće mora osigurati da suđenje bude pravično. Konkretno, kao što je zaključilo Žalbeno veće u predmetu *Galić*, "[u] slučaju gdje su dokazi od ključne važnosti za tezu optužbe i gdje je osoba čija djela i ponašanje opisuje pismena izjava u bliskoj vezi s optuženim, Pretresno vijeće može odlučiti da ne bi bilo pravično prema optuženom da se dokazi izvode u pismenom obliku".⁴⁰ Uz to, pravilo 92bis(C) takođe izričito predviđa da, ako je glavni iskaz nekog svedoka dat u pismenom obliku, veće može, na osnovu svojih diskrecionih ovlašćenja, tražiti da svedok pristupi radi unakrsnog ispitivanja, ako to nalažu interesi pravde.⁴¹ Važan faktor u vezi s tim jeste da li se dokazi odnose na "aktuelan i važan problem među stranama", odnosno da li se njima dokazuje "ključni element u tezi optužbe".⁴² U zavisnosti od konkretnih okolnosti pojedinog predmeta, odnosno okolnosti u vezi s nekim konkretnim svedokom, može biti primereno da se, pravičnosti radi, traži da svedok pristupi radi unakrsnog ispitivanja.

IV. DISKUSIJA

15. Kao što je rečeno, tužilaštvo je 12. decembra 2008. podnelo obaveštenje kojim, između ostalog, traži da se neki svedoci brišu s njegovog spiska svedoka i da se za više svedoka način svedočenja promeni iz svedočenja na osnovu pravila 92bis u svedočenje na osnovu pravila 92ter Pravilnika, na što odbrana nije odgovorila.⁴³ Ništa ne upućuje na to da se odbrani nanosi

³⁷ *Tužilac protiv Dorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-T, "Odluka po zahtevu tužilaštva da se u spis uvrste transkripti svedočenja forenzičkih svedoka umesto svedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92bis", 11. februar 2009. (dalje u tekstu: Prva odluka na osnovu pravila 92bis), par. 4-8.

³⁸ Prva odluka na osnovu pravila 92bis, par. 5.

³⁹ Prva odluka na osnovu pravila 92bis, par. 6.

⁴⁰ Prva odluka na osnovu pravila 92bis, par. 6; vidi *Tužilac protiv Stanislava Galića*, Odluku po interlokutornoj žalbi u vezi s pravilom 92bis(C), 7. jun 2002. (dalje u tekstu: Odluka po žalbi u predmetu *Galić*), par. 13.

⁴¹ Prva odluka na osnovu pravila 92bis, par. 7.

⁴² Prva odluka na osnovu pravila 92bis, par. 7.

⁴³ Svedoci na osnovu pravila 92bis za koje se traži brisanje sa spiska su Muharrem Dashi, svedok K24, svedok K31, svedok K62, svedok K63, svedok K68, Xhevahire Rrahmani, Abdullah Salihu, Fadil Vishi i Fetije Vishaj. Ostali

neprimerena šteta predlogom tužilaštva da se u slučaju tih svedoka oslanja na pravilo 92ter. Stoga Veće daje odobrenje tužilaštvu da, u skladu s tim, promeni način svedočenja za pomenute svedoke.

16. Nema potrebe da Veće iscrpno navodi tačne optužbe iznete u Optužnici protiv optuženog. Konkretno, optužbe se iznose na osnovu članova 3 i 5 Statuta Međunarodnog suda za, između ostalog, deportaciju i prisilno premeštanje kao zločine protiv čovečnosti, ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja i kao zločin protiv čovečnosti, kao i za deportaciju i prisilno premeštanje, ubistvo, seksualna zlostavljanja i bezobzirno razaranje ili nanošenje štete verskim objektima kosovskih Albanaca kao dela progona koja predstavljaju zločine protiv čovečnosti. Optuženi se za ta krivična dela tereti po raznim osnovama individualne krivične odgovornosti shodno članu 7(1), uključujući udruženi zločinački poduhvat, i po osnovu odgovornosti nadređenog jer se navodi da je bio nadređen stvarnim počinocima u smislu člana 7(3). Međutim, tužilaštvo u okviru svoje teze ne tvrdi da je optuženi lično počinio ijedno od fizičkih dela nad žrtvama. I shodno članu 7(1) i shodno članu 7(3) Statuta se navodi da odgovornost optuženog za dela koja su na terenu počinili drugi proizlazi iz njegovih položaja nadređene vlasti, pre svega položaja pomoćnika ministra u Ministarstvu unutrašnjih poslova (dalje u tekstu: MUP), kao i iz njegovog učešća u navodnom udruženom zločinačkom poduhvatu (dalje u tekstu: UZP),⁴⁴ čiji ciljevi su ostvarivani "preko pripadnika snaga SRJ i Srbije".⁴⁵ U Optužnici se daje iscrpna definicija snaga SRJ i Srbije,⁴⁶ ali se ne navodi koji su konkretni pojedinci ili koje tačno jedinice počinio u vezi s konkretnim navodima Optužnice. Teza odbrane je u suštini negativna i izneta je jako uopšteno. Konkretno, u njoj se poriče svaka umešanost ili odgovornost optuženog, poriče se njegovo učešće u navodnom

svedoci za koje se traži brisanje sa spiska su Dušan Lončar, Radomir Marković, Klaus Naumann, Zlatomir Pešić, Wolfgang Petrtsch, jedan predstavnik civilnog suda i Obrad Stevanović (Obaveštenje tužilaštva, par. 2). Svedoci za koje tužilaštvo traži da se način svedočenja promeni iz svedočenja na osnovu pravila 92bis u svedočenje na osnovu pravila 92ter su Bajram Bucaliu, Ali Gjogjaj, Baton Haxhiu, Ndrec Konaj, svedokinja K20, svedok K83, Hazbi Loku i Abdylhaqim Shaqiri (Obaveštenje tužilaštva, par. 4).

⁴⁴ Vidi *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, "Četvrta izmenjena optužnica", 9. jul 2008. (dalje u tekstu: Optužnica). Takođe se navodi da je optuženi bio načelnik Resora javne bezbednosti (dalje u tekstu: RJB) i član "Zajedničke komande". Prema navodima Optužnice, UZP je postojao barem između kraja oktobra 1998. i juna 1999. Članovi UZP, kako se navodi, uključuju, između ostalog, šest optuženih iz predmeta *Milutinović i drugi* (par. 14, 20, 63 Optužnice). Navodi se da je cilj ovog UZP bio promena etničke ravnoteže na Kosovu u nastojanju da se obezbedi trajna srpska kontrola nad ovom pokrajinom, a taj cilj je trebalo da se ostvari krivičnim sredstvima, "konkretno, široko rasprostranjenom ili sistematskom kampanjom terora i nasilja, uključujući deportaciju, ubistva, prisilno premeštanje i progon", usmerenom protiv albanskog stanovništva na Kosovu (par. 19 Optužnice). Prema Optužnici, Zajednička komanda (na čijem je čelu, kako se navodi, bio Nikola Šainović) "je imala zadatak da koordinira rad organa civilnih vlasti s aktivnostima organizacija koje su bile u sastavu snaga SRJ i Srbije na Kosovu i da obezbedi da njihova dejstva budu u skladu s političkim ciljevima". Takođe se navodi da je Zajednička komanda vršila *de facto* komandnu vlast nad tim organima; ta komandna vlast upotpunjavala je interne lance komandovanja VJ i MUP radi obezbeđenja saradnje i koordinacije (par. 24 Optužnice). Zajedničku komandu činili su članovi visokog civilnog, političkog i vojnog rukovodstva, uključujući, između ostalog, optuženog (par. 24 i 61 Optužnice).

⁴⁵ Prema definiciji iz par. 20 Optužnice, te snage uključuju širok niz policijskih i vojnih jedinica, jedinica civilne odbrane, kao i rezervnih jedinica i dobrovoljaca.

⁴⁶ Optužnica, par. 20.

UZP i poriče se da su snage kojima je on bio nadređen i nad kojima je vršio efektivnu kontrolu počinile ijedno delo za koje se on tereti u Optužnici.⁴⁷

17. Veće je u kontekstu navoda Optužnice razmotrilo dokaze preostalog 31 svedoka za koga se sad traži prihvatanje na osnovu pravila 92bis Pravilnika.⁴⁸ Veće konstatuje da materijal u vezi sa svedokom K81 kojim ono raspolaže nije potpun. Ono je primilo samo transkript iskaza koji je ovaj svedok dao na suđenju u predmetu *Milutinović i drugi*, gde je ispitan o dokazima koje je predočio u ranijim izjavama. Bez tog materijala, svedočenje ovog svedoka je nepotpuno. Veće će, stoga, svoju odluku u vezi sa svedokom K81 odgoditi do dostavljanja dodatnih izjava od strane tužilaštva.

18. Preostali svedoci su većinom žrtve i/ili očevici zločina navedenih u Optužnici. Prema navodima, ti zločini su počinjeni u ukupno 13 opština širom Kosova. Izjave i transkripti tih svedoka odnose se, između ostalog, na ulazak u njihova sela snaga koje se na raznim mestima opisuju kao srpske snage, MUP odnosno policija, ili na sličan uopšteni način, kao i na prisilno proterivanje svedoka iz njihovih domova od strane tih snaga i dela zlostavljanja koja su počinile te snage. Mnogi od tih svedoka daju prikaze iz prve ruke ili posredne prikaze o slučajevima ubistva. Neki daju dokaze o zakopavanju ili uklanjanju tela koje su te snage izvršile na raznim mestima. Ti dokazi ne govore o ponašanju samog optuženog ili drugih imenovanih članova navodnog UZP. Međutim, ponuđeni dokazi su relevantni za optužbe protiv optuženog iznete u Optužnici. Pored toga, posebno budući da odbrana to konkretno ne tvrdi, pomenute izjave, kako se čini, nisu inherentno nepouzidane. Opšta pouzdanost većine tih svedoka stvarno je već proverena unakrsnim ispitivanjem na suđenju u predmetu *Milutinović i drugi* i, u nekim slučajevima, u predmetu *Milošević*.

19. Iz uslova iz pravila 92bis i prakse Međunarodnog suda je jasno da nijedan od tih ponuđenih dokaza ne govori o delima i ponašanju samog optuženog. Ti dokazi, u svakom pojedinom slučaju, govore o ponašanju različito i uopšteno opisanih snaga na terenu. Prema tome, to su dokazi koji se mogu prihvatiti u pismenom obliku na osnovu pravila 92bis. Faktori navedeni u pravilu 92bis(A)(i)

⁴⁷ *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-T, "Pretpretresni podnesak Vlastimira Đorđevića na osnovu pravila 65ter(F)", 22. septembar 2008. (dalje u tekstu: Pretpretresni podnesak odbrane), vidi posebno par. 13, 18, 38 i 43.

⁴⁸ Abecednim redom, po prezimenu: Halit Berisha, Hysni Berisha; Merita Deda/Dedaj; Hadije Fazliu; Hamide Fondaj; Aferdita Hajirizi; Ali Hoti; Hani Hoxha; Bedri Hyseni; Agim Jemini; svedokinja K58; svedok K72; svedok K74; svedok K81; Sabit Kadriu; Florim Elmi Krasniqi; Rexhep Krasniqi; Hysni Kryeziu; Sejdi Lami; Rahim Latifi; Mehmet Mazrekaj; Martin Pnishi; Sabri Popaj; Isa Raka; Reshit Salih; Qamil Shabani; Milazim Thaqi; Lulzim Vejsa; Edison Zatriqi; Isuf Zhuniqi; Shefqet Zogaj.

i (ii) ne govore ubedljivo u prilog tome da se ti dokazi prihvate ili da se ne prihvate u pismenom obliku.⁴⁹

20. Kažnjivo ponašanje koje su predloženi svedoci opisali u ponuđenim dokazima ne govori o prisustvu ili učešću ijednog konkretno navedenog lica koje je u bliskoj ili direktnoj vezi s optuženim. Takođe se ne tvrdi da se oni tiču ponašanja ijednog drugog konkretno navedenog učesnika u navodnom UZP ili lica koja su u bliskoj ili direktnoj vezi s nekim učesnikom u navodnom UZP. Izuzev diskusije u vezi s dva predviđena svedoka koja će biti izneta kasnije u ovoj odluci, u vezi sa svakim od svedoka ili njihovim ponuđenim izjavama i transkriptima nema ničeg konkretnog što ukazuje na to da ne bi bilo bezbedno ili pravično da se njihovo glavno svedočenje prihvati u pismenom obliku. Iako su ti dokazi možda relevantni za ovaj predmet, oni se ne odnose na lica u bliskoj vezi s optuženim niti govore o pitanjima koja su tako ključna za predmet da bi bilo nepravično da se prihvate u pismenom obliku. Može se reći da oni predstavljaju dokaze o bazi zločina.

21. S obzirom na ta pitanja, i uz izuzetak diskusije u vezi s dva konkretna svedoka koja će biti izneta kasnije u ovoj odluci, Veće se, stoga, uverilo da bi, u interesu pravde, bilo primereno da se dokazi svih svedoka, osim dva o kojima će biti reči kasnije u ovoj odluci, prihvate u obliku pismenih izjava i transkripata ranijih iskaza predloženih u Zahtevu.

22. Pored gore iznetih opštih napomena, Veće je, radi detaljnije analize dokaza, predložene svedoke razvrstalo u sledeće kategorije:

1. Dva svedoka za koja se traži da u celosti svedoče usmeno

23. Milazim Thaqi, koji je preživeo navodni masakr u Izbici/Izbicë, opština Srbica/Skenderaj, daje opis iz prve ruke događaja u Izbici/Izbicë, kao i opis počinilaca tog incidenta, navedenog u Prilogu Optužnice.⁵⁰ Veće ističe da dokazi ovog svedoka sadrže suštinske nedoslednosti. Iako je Veće saslušalo iskaz *viva voce* jednog drugog svedoka koji je preživeo taj konkretni incident, ono napominje da on nije bio u istoj grupi muškaraca kao Milazim Thaqi.⁵¹ Veće je mišljenja da su

⁴⁹ Iako se ističe da faktori navedeni u pravilu 92bis(A)(i) i (ii) nisu obavezujući za Veće, ono je mišljenja da činjenica da su dokazi više predloženih svedoka na osnovu pravila 92bis, kako se čini, kumulativni u odnosi na očekivano svedočenje svedoka *viva voce* na ovom suđenju predstavlja faktor koji ide u prilog tome da se dokazi predloženi na osnovu pravila 92bis prihvate u pismenom obliku. Pored toga, veliki deo tih dokaza se odnosi na uticaj zločina na žrtve i mogao bi se odnositi na faktore koje treba uzeti u obzir prilikom eventualnog odmeravanja kazne.

⁵⁰ Optužnica, par. 75(f).

⁵¹ Vidi iskaz Mustafe Dragaja.

nedoslednost dokaza Milazima Thaqija u vezi s identitetom počinioca, kao i druge nedoslednosti sadržane u njegovim dokazima, takvog karaktera da je poželjno da se ti dokazi izvedu *viva voce*.

24. Još jedan svedok za čije dokaze Veće smatra da treba da budu saslušani u celosti je svedok K72. Iako je Veće u ovom predmetu saslušalo iskaz uživo u vezi s ekshumacijom tela iz masovnih grobnica na više lokaliteta na području opštine Prizren,⁵² očekuje se da će svedok K72, koji je radio u VJ kao civil, predložiti dokaze o ekshumaciji tela iz masovne grobnice kod mosta u Bistražinu, iz stotina pojedinačnih grobnica na javnom groblju u Brekovcu i desetak pojedinačnih grobnica u selu Guska. Ovaj svedok je u tim ekshumacijama učestvovao po naređenju, kako navodi, pripadnika policije. Pored toga, očekuje se da će svedok K72 predložiti dokaze o razmerama učešća MUP u tim operacijama. On takođe daje opis odeće koju su nosile ekshumirane žrtve. Kako se čini na osnovu Pretpretresnog podneska tužilaštva, svedok K72 je jedini svedok na koga se tužilaštvo oslanja u vezi s ekshumacijama na tri gorenavedena lokaliteta.⁵³ Proces iskopavanja tela i njihovog odvoženja sa Kosova u Srbiju, u kojem je učestvovao MUP, čini važan deo teze tužilaštva.⁵⁴ Po mišljenju ovog Veća, interesi pravde bi bili na najbolji način zadovoljeni kada bi ovaj svedok svoje dokaze predložio *viva voce*.

2. Svedoci za koje se ne traži pristupanje radi unakrsnog ispitivanja

25. Ali Hoti, lekar iz sela Velika Kruša/Krusha e Madhe, opština Orahovac/Rahovec, daje posredni prikaz navodnog masakra u Maloj Kruši/Krushë e Vogël, navedenog u Prilogu Optužnice.⁵⁵ Drugi svedoci su predložili neposredne dokaze o tom konkretnom incidentu i unakrsno su ispitani od strane odbrane. Ali Hoti bi takođe mogao dati jako uopšten posredni prikaz navodnog masakra u Velikoj Kruši/Krusha e Madhe. Opis počinioca tog incidenta koji daje ovaj svedok je i posredan i jako uopšten. Stoga Veće ne smatra da bi prava optuženog bila ugrožena ako bi dokazi ovog svedoka bili izvedeni u pismenom obliku. Napominje se da odbrana tvrdi da je tužilaštvo za prihvatanje na osnovu pravila 92bis predložilo samo jednu od pismenih izjava ovog svedoka i da bi te izjave mogle biti protivrečne.⁵⁶ Veće ne raspolaže drugom izjavom ovog svedoka i konstatuje da se takva izjava ne pominje na spisku tužilaštva na osnovu pravila 65ter. Iz tih razloga, Veće nije u mogućnosti da utvrdi da li se dokazi izneti u takvoj eventualnoj dodatnoj izjavi suštinski kose s izjavom koju je tužilaštvo predložilo za prihvatanje. Ako neka dodatna izjava ovog svedoka postoji,

⁵² Vidi iskaz Alija Gjogaja.

⁵³ Vidi *Tužilac protiv Vlastimira Dorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-PT, "Argumentaciju tužilaštva na osnovu pravila 65ter(E), s poverljivim Dodatkom I, Dodatkom II i Dodatkom III", 1. septembar 2008. (dalje u tekstu: Pretpretresni podnesak tužilaštva), par. 167.

⁵⁴ Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 167-173.

⁵⁵ Optužnica, par. 75(c).

⁵⁶ Odgovor, poverljivi Dodatak A, str. 2.

i ako odbrana smatra da se dokazi koji su u njoj izneti suštinski kose s ponuđenom izjavom svedoka, ona to pitanje može pokrenuti pred Većem posebnim podneskom.

26. Hadije Fazliu daje dokaze o "granatiranju" sela Turićevac/Turićec, opština Srbica/Skenderaj, koje su "srpske snage" izvršile 26. marta 1999. Ti dokazi su jako uopšteni, a Veće će saslušati druge dokaze o navodnim napadima na druga sela u opštini Srbica/Skenderaj. Veće napominje da bi ova svedokinja takođe mogla dati prikaz ulaska policijskih i vojnih snaga 29. marta 1999. ujutro u Tušilje/Tushile, koji je naveden u Prilogu Optužnice, kao i uopšteni opis tih snaga. Iako dokazi ove svedokinje možda govore o rasprostranjenom ili sistematskom karakteru napada u opštini Srbica/Skenderaj, Veće se nije uverilo da se njima dokazuje neki ključni element teze tužilaštva. Ono je mišljenja da odbrani ne bi bila naneta šteta ako ne bi unakrsno ispitala ovu svedokinju.

27. Hamide Fondaj daje opis napada na Belanicu/Bellanicë, opština Suva Reka/Suharekë, koji su "srpske snage" izvršile 1. aprila 1999. Ova svedokinja snage koje su učestvovala u napadu opisuje kao vojnike VJ u zelenim maskirnim uniformama, pripadnike policije u plavim maskirnim uniformama i pripadnike paravojnih jedinica s bandanama i obojenim licima i navodi da su pripadnici policijskih i paravojnih jedinica koji su ušli u Belanicu/Bellanicë pucali na kuće. Njen opis počinitelaca je jasan, a pritom će pred Većem u vezi s navodnim napadom na Belanicu/Bellanicë biti izvedeno unakrsno ispitivanje jednog drugog svedoka.⁵⁷ Iako ova svedokinja daje uopšten i možda nejasan opis pripadnika policije koji su učestvovali u zlostavljanju i iznuđivanju novca od civila iz jednog konvoja 2. aprila 1999, Veće ističe da taj incident nije naveden u Prilogu Optužnice.⁵⁸ Veće se nije uverilo da su dokazi Hamide Fondaj u vezi s tim pitanjima od ključnog značaja za dokazivanje važnih elemenata teze tužilaštva. Ono se nije uverilo da bi pravo optuženog na pravično suđenje bilo ugroženo ako Hamide Fondaj ne bi pristupila radi unakrsnog ispitivanja.

28. Florim Elmi Krasniqi⁵⁹ daje dokaze o prilivu izbeglica u Miroslavlje/Mirosalë, opština Uroševac/Ferizaj, 5. aprila 1999. iz smera sela Zlatara. On takođe daje prikaz ulaska srpskih snaga, za koje u nešto detaljnijem opisu navodi da su bili pripadnici VJ, u Miroslavlje/Mirosalë 8. aprila 1999. Nakon što je proučilo predložene dokaze ovog svedoka, Veće je mišljenja da on ne daje direktan opis postupaka počinitelaca, nego samo govori o posledicama njihovih postupaka. Pored toga, Veće će na ovom suđenju uživo saslušati dokaze drugih svedoka o napadima na sela u opštini

⁵⁷ Vidi par. 29, svedok Shefqet Zogaj.

⁵⁸ Optužnica, par. 72(d)(i).

⁵⁹ Veće napominje da deo transkripta za koji tužilaštvo traži prihvatanje na osnovu pravila 92bis ne sadrži svečanu izjavu tog svedoka. Od tužilaštva se traži da ponovo unese taj deo transkripta, zajedno sa pomenutom svečanom izjavom.

Uroševac/Ferizaj.⁶⁰ Iako se napominje da ovaj svedok daje i prikaz više ubistava, ti dokazi se zasnivaju na posrednim prikazima i ne odnose se ni na jedan incident naveden u Prilogu Optužnice. Veće ne smatra da će se dokazima ovog svedoka dokazivati neki ključni element teze tužilaštva. Iz tih razloga, ono ne smatra da je potrebno da ovaj svedok pristupi radi unakrsnog ispitivanja.

3. Svedoci za koje se traži pristupanje radi unakrsnog ispitivanja

29. Uprkos tome što predloženi pismeni dokazi ostalih svedoka uglavnom nisu precizni u opisima počinilaca zločina, čak ni u vezi s njihovom jedinicom ili pripadnošću redovnom, rezervnom, dobrovoljačkom ili nekom drugom sastavu, teza tužilaštva će se, po svemu sudeći, delom oslanjati na opšti efekt većine ili svih tih dokaza radi potkrepljivanja argumenta da su počiniooci, ili neki od njih, bili podređeni optuženom, odnosno drugim članovima navodnog UZP, i da je optuženi krivično odgovoran za njihova dela, bilo po članu 7(1) bilo po članu 7(3) Statuta. Stoga utvrđivanje identiteta tih počinilaca, ne samo kao pojedinaca, nego i po pripadnosti jedinicama i snagama, predstavlja pitanje koje se tiče i tužilaštva i odbrane. Moglo bi se pokazati da je ono od ključnog značaja za osnovno pitanje krivične odgovornosti optuženog za ponašanje koje opisuju ti svedoci. Tačno je da su dokazi nekih ili svih tih svedoka na mnogo načina provereni putem unakrsnog ispitivanja na jednom ili više ranijih suđenja. Uprkos tome, Veće se nije uverilo da bi bilo pravično prema ovom optuženom da ne dobije priliku da unakrsnim ispitivanjem proveri dokaze tih svedoka koji se tiču utvrđivanja identiteta počinilaca raznih incidenata za koje se on tereti u Optužnici i koji bi mogli biti osnov za izricanje osuđujuće presude. Ti dokazi bi mogli biti dovoljno ključni za tezu tužilaštva da iziskuju da se optuženom omogući da ih, preko svog branioca, proveri. Ne može se reći da su optuženi u ranijim predmetima koji su unakrsno ispitali te razne svedoke imali isti interes u vezi s tim konkretnim pitanjem kao ovaj optuženi.

30. Konkretno, čini se da neki od predloženih svedoka daju vrlo uopštene, nejasne ili nedosledne opise počinilaca umešanih u ponašanje o kojem govore. Ti svedoci su Hysni Berisha, Merita Deda/Dedaj,⁶¹ Aferdita Hajrizi, Hani Hoxha, Rexhep Krasniqi, svedok K74, Sabit Kadriu, Rahim Latifi, Isa Raka, Reshit Salihi, Qamil Shabani, Lulzim Vejsa, Shefqet Zogaj⁶² i Edison Zatriqi. U tu kategoriju spada i svedokinja K58, koja daje posredne dokaze u vezi s navodima iz Optužnice o seksualnom zlostavljanju najmanje tri žene u jednoj zgradi kod jedne poljane u Belegu,

⁶⁰ Svedoci na osnovu pravila 92ter Bajram Bucaliu i Ibush Ibishi.

⁶¹ Veće napominje da deo transkripta za koji tužilaštvo traži prihvatanje na osnovu pravila 92bis ne sadrži svečanu izjavu tog svedoka. Od tužilaštva se traži da ponovo unese taj deo transkripta, zajedno sa pomenutom svečanom izjavom.

⁶² Veće napominje da tužilaštvo, između ostalog, traži da se za svedoka Shefqeta Zogaja prihvati dokument s brojem na osnovu pravila 65ter 02322. Pomenuti dokument uključuje izjavu tog svedoka od 25/26. aprila 1999. Iza te izjave,

izvršenom 29. marta 1999. ili približno tog datuma.⁶³ Svedokinja K58 je takođe čula jednu od devojaka koje su se vratile u prostoriju u kojoj je sama bila zatočena kako kaže svojoj majci da je silovana. Veće napominje da će saslušati i iskaz svedokinje K20, koja će svedočiti na osnovu pravila 92ter i jedna je od žrtava tog navodnog incidenta. Međutim, s obzirom na činjenicu da su dokazi svedokinje K58 u vezi s opisom ljudi koji su dolazili u tu prostoriju da odvedu ili vrate devojke – koje ona u svojoj izjavi opisuje kao pripadnike paravojskih jedinica, a u svom iskazu u predmetu *Milutinović i drugi* kao pripadnike policije – možda nedosledni i nejasni, Veće smatra da interesi pravde nalažu da se za ovu svedokinju traži da pristupi radi unakrsnog ispitivanja.

31. Neki drugi svedoci navode imena navodnih počinitelja dela koja mogu da posluže za dokazivanje tačaka po kojima se optuženi tereti u Optužnici. Ti svedoci su Halit Berisha, Bedri Hyseni, Agim Jemini, Hysni Kryeziu, Mehmet Mazrekaj i Martin Pnishi. Po mišljenju Veća, unakrsno ispitivanje tih svedoka moglo bi omogućiti odbrani da se pozabavi pitanjem navodne podređenosti tih lica optuženom i proveri osnov po kojem su ti svedoci identifikovali dotična lica.

32. Neki drugi svedoci, kako se čini, pružaju gotovo jedine dokaze o konkretnim incidentima navedenim u Prilogu Optužnice. Isuf Zhuniqi preživeo je incident ubistva, naveden u Prilogu Optužnice, koji se navodno dogodio 25. marta 1999. ili približno tog datuma na mostu na Belaji kod sela Bela Crkva/Bellacërkë, opština Orahovac/Rahovec.⁶⁴ Sabri Popaj takođe daje prikaz tog incidenta iz perspektive očevica. Jedan drugi svedok, Sejdi Lami, opisuje napad na zaselak Vata, opština Kačanik/Kaçanik, od 13. aprila 1999.⁶⁵ i jedini je svedok koji će svedočiti o navodnom ubistvu 13 civila u tom zaseoku izvršenom u toku tog napada.

33. Iz gorenavedenih opštih i konkretnih razloga, Veće se uverilo da bi bilo u interesu pravde da svedoci navedeni u nalogu koji sledi pristupe radi unakrsnog ispitivanja. Veće očekuje da će unakrsno ispitivanje svakog od tih svedoka, izuzev Isufa Zhuniqija, Sabrija Popaja i Sejdija Lamija, biti uglavnom usredsređeno na utvrđivanje identiteta počinitelja incidenta navedenih u Optužnici na koje se odnose dokazi dotičnih svedoka. Unakrsno ispitivanje o ostalim temama pažljivo će se pratiti radi relevantnosti i sadržaja.

34. Naposljetku, Veće će se ovde pozabaviti jednim propratnim pitanjem pokrenutim u Odgovoru odbrane. Odbrana tvrdi da mnogi dokazni predmeti koju su predloženi za prihvatanje na

pod istim brojem na osnovu pravila 65ter, sledi izjava Bedrija Hysenija od 31. januara 2002. Od tužilaštva se traži da iz dokumenta pod brojem na osnovu pravila 65ter 02322 izbriše izjavu Bedrija Hysenija.

⁶³ Optužnica, par. 72(l).

⁶⁴ Optužnica, par. 75(b).

⁶⁵ Optužnica, par. 75(k)(ii).

osnovu pravila 92*bis* Pravilnika nisu bili navedeni na spisku tužilaštva na osnovu pravila 65*ter* i da, prema tome, treba da se odbace zbog kasnog obaveštavanja.⁶⁶ Ona tvrdi da zbog kasnog uvođenja tih dokumenata nije u mogućnosti da Veću u celosti predoči argumentaciju u vezi s "novopredloženim dokazima".⁶⁷ Ukoliko ti dokumenti ne budu odbijeni po skraćenom postupku, ona tvrdi da dokazi koje oni sadrže možda neće biti pouzdani ako se ne provere putem svedoka.

35. Odbrana takođe izražava neslaganje s praksom tužilaštva da, kako navodi, "probira" dokazne predmete i ne uključuje one kojima se, po njegovom mišljenju, samo "zatrpava spis nepotrebnim materijalom i materijalom koji nema dokaznu vrednost".⁶⁸ Odbrana smatra da se takvo odabiranje kosi s praksom ovog Međunarodnog suda, gde je uvreženo da su prihvatljivi oni dokazni predmeti koji čine "neodvojivi i neophodni" deo pismenog svedočenja nekog svedoka.⁶⁹ Odbrana takođe ističe da tužilaštvo u slučaju više svedoka u predložene dokazne predmete nije uključilo njihovu izjavu (izjave)⁷⁰ i tvrdi da je takav selektivan pristup neprihvatljiv jer te izjave mogu biti protivrečne.⁷¹ Odbrana predlaže da se svaka odluka o prihvatanju takvih dokaznih predmeta odgodi do potencijalnog unakrsnog ispitivanja svedoka.⁷²

36. Tužilaštvo tvrdi da je odbrana dobila pristup spornom materijalu 11. decembra 2007. i da je 1. septembra 2008, kada je tužilaštvo podnelo svoj spisak svedoka s rezimeima o svedocima, odbrana primereno obaveštena o njegovoj nameri da materijal svakog od svedoka ponudi na uvrštavanje u spis putem budućeg zahteva na osnovu pravila 92*bis*.⁷³

37. Što se tiče dokumenata koje je tužilaštvo ponudilo u vezi sa svakim od predloženih svedoka na osnovu pravila 92*bis* a za koje se u poverljivom Dodatku B Zahtevu navodi da nisu uključeni u spisak dokaznih predmeta tužilaštva na osnovu pravila 65*ter* od 1. septembra 2008,⁷⁴ Veće smatra da se ovde ne radi o neobaveštavanju, kao što tvrdi odbrana. Odbrana je taj materijal imala u svom posedu od decembra 2007. i, pored toga, tužilaštvo ju je obavestilo o svojoj nameri da te dokazne predmete koristi kao što je navedeno u spisku svedoka tužilaštva na osnovu pravila 65*ter*, koji je podnet zajedno s njegovim pretpretresnim podneskom 1. septembra 2008. Stoga Veće ne prihvata da bi optuženom bila naneta šteta dodavanjem tih dokumenata na spisak na osnovu pravila 65*ter*.

⁶⁶ Odgovor, par. 29; vidi poverljivi Dodatak B Odgovoru.

⁶⁷ Odgovor, par. 31.

⁶⁸ Odgovor, par. 30.

⁶⁹ Odgovor, par. 30.

⁷⁰ Odgovor, poverljivi Dodatak A. Odbrana tvrdi da tužilaštvo za prihvatanje na osnovu pravila 92*bis* nije predložilo, na primer, pismenu izjavu (izjave) sledećih svedoka: Halita Berishe, Alija Hotija, Agima Jeminija, Rexhepa Krasniqija, Hysnija Kryeziua, svedoka K81, Sabrija Popaja, Ise Rake, Reshita Salihija, Qamila Shabanija i Shefqeta Zogaja.

⁷¹ Odgovor, poverljivi Dodatak A, vidi, na primer, par. 17, Shefqet Zogaj.

⁷² Odgovor, par. 30.

⁷³ Replika, par. 6 i 7.

⁷⁴ Odgovor, par. 29; vidi poverljivi Dodatak B.

38. U praksi Međunarodnog suda je uvreženo da dokazni predmeti priloženi uz izjave svedoka ili transkripte koji "čine neodvojivi dio iskaza" mogu biti prihvaćeni zajedno s tim izjavama svedoka ili transkriptima.⁷⁵ Konkretno, dokazni predmet spada u tu kategoriju ako svedok doista o njemu govori u svojim dokazima i ako bez njega pismena izjava ili transkript ne bi bili shvatljivi ili bi imali manju dokaznu vrednost.⁷⁶ Shodno tome, Veće je razmotrilo dokazne predmete koje je tužilaštvo ponudilo putem svakog predloženog svedoka na osnovu pravila 92bis. Ono se uverilo da je primereno da se oni prihvate zajedno s pismenim dokazima dotičnih svedoka.

39. Što se tiče argumenta odbrane u vezi s, kako navodi, praksom "probiranja" dokaznih predmeta koju primenjuje tužilaštvo, Veću nije poznato da postoje dodatni dokazni predmeti koje je tužilaštvo takođe bilo dužno ponuditi zbog njihove relevantnosti za ovaj predmet. Ako odbrana smatra da postoje dodatni relevantni dokazni predmeti o kojima se govori u pismenim dokazima svedoka za koje se neće tražiti da pristupe radi unakrsnog ispitivanja, ona može podneti dopunski zahtev kojim će tražiti da se ti dokazni predmeti prihvate. Međutim, takav eventualni zahtev mora biti ograničen na one svedoke za koje Veće ne traži da pristupe radi unakrsnog ispitivanja.

40. Što se tiče onih svedoka za koje se ovom odlukom traži da svoj iskaz daju *viva voce* i onih za koje se traži da pristupe radi unakrsnog ispitivanja, Veće smatra da bi iz proceduralnih razloga bilo primerenije da tužilaštvo relevantne dokazne predmete za te svedoke ponudi kada oni pristupe radi unakrsnog ispitivanja. Na taj način, odbrana će biti u mogućnosti da ponudi uključivanje daljih dokaznih predmeta koje smatra relevantnim za dokaze nekog konkretnog svedoka. Što se tiče argumenta odbrane da je više tih svedoka dalo izjave koje tužilaštvo nije ponudilo na osnovu pravila 92bis, Veće je mišljenja da će, ukoliko one sadrže dokaze koji se suštinski kose s dokazima koje je tužilaštvo ponudilo, odbrana biti u mogućnosti da u vezi s tim nedoslednostima ispita dotičnog svedoka i da prilikom unakrsnog ispitivanja traži da se takva izjava prihvati.

⁷⁵ *Tužilac protiv Momčila Perišića*, predmet br. IT-04-81-T, "Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokaza na osnovu pravila 92bis", 2. oktobar 2008. (Odluka u predmetu *Perišić*), par. 16; *Tužilac protiv Stanišića i Simatovića*, predmet br. IT-03-69-PT, "Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje pismenih izjava i relevantnih dokaznih predmeta na osnovu pravila 92bis Pravilnika (dva svedoka)", 18. mart 2008. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Stanišić i Simatović*), par. 20. *Tužilac protiv Dragomira Miloševića*, predmet br. IT-98-29/1-T, Odluka o prihvatanju pismenih izjava, transkripata i relevantnih dokaznih predmeta na osnovu pravila 92ter, 22. februar 2007, str. 3.

⁷⁶ Odluka u predmetu *Perišić*, par. 16; *Tužilac protiv Lukića i Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, "Odluka po povjerljivom zahtjevu tužilaštva za prihvatanje ranijeg svjedočenja s dokaznim predmetima s tim u vezi i pismenim izjavama svjedoka na osnovu pravila 92ter", 9. jul 2008, par. 15; Odluka u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 20.

V. DISPOZITIV

41. Iz gorenavedenih razloga, i shodno pravilu 92*bis* Pravilnika, Veće

(A) **ODOBRAVA** zahtev tužilaštva, iznet u Zahtevu, za dodavanje transkripata i s njima povezanih dokaznih predmeta navedenih u šestoj koloni poverljivog Dodatka B Zahtevu;

(B) **ODBIJA** Zahtev u vezi sa svedokom K72 i Milazimom Thaqijem;

(C) **ODGAĐA** svoju odluku u vezi sa svedokom K81 do prijema ranije izjave (izjava) tog svedoka;

(D) **ODOBRAVA** zahtev za prihvatanje dokaza preostalih 28 svedoka u pismenom obliku i **NALAŽE** kako sledi:

(i) za svedoke Hadiju Fazliu, Hamidu Fondaj, Alija Hotija i Florima Elmija Krasniqija neće se tražiti da pristupe radi unakrsnog ispitivanja;

(ii) pismene izjave i transkripti u vezi sa svedocima navednim u odeljku (D)(i) ovog dispozitiva uvrstiće se u spis, ukoliko ispunjavaju uslove iz pravila 92*bis*(B), kad budu ponudeni u odgovarajućem trenutku tokom suđenja; dokazne predmete povezane s tim pismenim izjavama i transkriptima treba ponuditi za uvrštavanje u spis u isto vreme;

(iii) svedoci Halit Berisha, Hysni Berisha, Merita Deda/Dedaj, Aferdita Hajrizi, Hani Hoxha, Bedri Hyseni, Agim Jemini, svedokinja K58, svedok K74, Sabit Kadriu, Rexhep Krasniqi, Hysni Kryeziu, Sejdi Lami, Rahim Latifi, Mehmet Mazrekaj, Martin Pnishi, Sabri Popaj, Isa Raka, Reshit Salihi, Qamil Shabani, Lulzim Vejsa, Edison Zatriqi, Isuf Zhuniqi i Shefqet Zogaj pristupiće radi unakrsnog ispitivanja;

(iv) pismene izjave, transkripte i s njima povezane dokazne predmete u vezi sa svedocima navednim u odeljku (D)(iii) ovog dispozitiva treba ponuditi za uvrštavanje u spis kad ti svedoci stupe pred Sud radi unakrsnog ispitivanja.

Dana 16. marta 2009.
U Hagu,
Holandija

/potpis na originalu/
sudija Kevin Parker,
predsedavajući

[pečat Međunarodnog suda]